

ВИДИ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Цифровізація та глобалізація світової економіки, необхідність хеджування ризиків в умовах фінансової кризи призводить до появи різноманітних фінансових інновацій, загострює проблеми стимулювання та прискорення їх впровадження в фінансовому секторі.

Цифровізація економіки змінила систему економічних відносин. Цифрова економіка це – економіка, яка заснована на нових методах генерування, обробки, збереження, передачі даних, а також цифрових комп'ютерних технологіях [1, с. 69]. В умовах цифровізації світової економіки, посилення глобалізаційних та інтеграційних процесів фінансові та банківські установи для забезпечення належного рівня ліквідності та прибутковості повинні активно впроваджувати комп'ютерні технології в свою діяльність, співпрацювати з високотехнологічними компаніями щодо розробки та впровадження комп'ютеризованих бізнес-процесів, використовувати нові фінансові продукти для задоволення потреб споживачів й зниження фінансових ризиків.

Під впливом цифровізації економіки фінансові інститути також зазнають суттєвих інституціональних змін, які проявляються у зменшенні ефективності використання традиційних моделей надання фінансових послуг з прив'язкою до географічного знаходження фінансової установи, комбінуванні, диференціації та інтеграції фінансових послуг, комплексному використанні нових продуктів та інформаційних технологій, електронних міжбанківських і фінансово-торговельних систем.

Наявність різних за змістом та сферами застосування фінансових інновацій обумовлює актуальність проведення досліджень щодо уточнення сутності та змісту фінансових інновацій, узагальнення їх класифікації для формування збалансованого портфелю фінансових інновацій, управління процесом їх створення та використання.

Існує багато думок щодо сутності та класифікації фінансових інновацій. Гапонюк М. А., Дегтярьова Н. В. визначаються фінансові інновації як створення й популяризація нових фінансових інструментів, технологій, інститутів та ринків, що також передбачає інституційні інновації, інноваційні продукти і процеси. [2, с. 60] В цьому визначенні підкреслено види фінансових інновацій, а саме інституційні інновації, пов'язані зі створенням нових типів фінансових компаній (дисконтні брокерські фірми, інтернет-банки тощо), інноваційні продукти (деривативи), інноваційні процеси (нові способи ведення фінансового бізнесу, що включають онлайн банкінг, теле-

фонний банкінг, нові способи впровадження інформаційних технологій тощо).

З точки зору Пантелеєвої Н. М. фінансова інновація визначається як результат творчого пошуку нового підходу до вирішення проблеми у фінансовій галузі, який реалізується шляхом створення та дифузії нових фінансових інструментів, продуктів, технологій, процесів, інститутів, орієнтованих на управління фінансовими ресурсами та ризиками з метою забезпечення розвитку, конкурентоспроможності та фінансової стійкості в умовах мінливості економічного середовища, невизначеності та інформаційної асиметрії [3]. У даному визначенні фінансових інновацій акцент зроблено на мету їх створення.

Колінець Л. Б. підкреслює роль фінансових інститутів та нормативно-правової бази в створенні фінансових інновацій, які визначає як зміни в механізмі функціонування, а також нові рішення і нововведення для фінансових ринків, фінансових інститутів, фінансових інструментів і нормативно-правової бази їх функціонування. [4, с. 31]

В дослідженні [4] фінансові інновації розглядаються у вузькому та широкому сенсі. У вузькому значенні фінансові інновації визначаються як будь-які нововведення у фінансових інструментах – (абсолютно нові інструменти, комбінації традиційних інструментів, модифікації традиційних інструментів, нове застосування наявних інструментів і т. п.). У широкому значенні фінансові інновації включають будь-які нововведення у будь-якому з елементів фінансової системи (ринки, інститути, інструменти, регулювання). [4, с. 31]

Колінець Л. Б. поділяє фінансові інновації в широкому сенсі на продуктові інновації (нові фінансові інструменти, контракти, прийоми, ринки); процесні інновації (вдосконалення процесів розміщення цінних паперів, здійснення розрахунків за операціями чи оцінки активів); інновації перенесення ризику (виникають у результаті роз'єднання чи поєднання різних інструментів для отримання нових інструментів з іншими характеристиками ризику – це інструментальні інновації та постконтрактні інновації). Інновації фінансових інструментів поділяються на інновації, пов'язані з інструментами участі в капіталі та інновації, пов'язані з борговими інструментами. [4, с. 30]

Федулова Л., Лебедева Н. поділяє фінансові інновації на інновації фінансових продуктів та інструментів та на інновації фінансових процесів. [5, с. 13] До інновацій фінансових продуктів та інструментів відносяться інструменти фінансування (корпоративні та боргові папери), інструменти хеджування (дерива-

тиви), спеціальні фінансові послуги (злиття і поглинання, внутрішній викуп компаній, проектне фінансування). Інноваційні фінансові процеси охоплюють інновації, обумовлені вдосконаленням технологій (електронний банкінг, електронні гроші та ін.) та інновації в засобах фінансування та виконання (секюритизація активів, створення пулів та ін.).

З нашої точки зору, доцільно розрізняти продуктові фінансові інновації, інновації фінансових процесів та інституційні інновації, що стосуються безпосередньо організаційних форм фінансових установ, регулювання їх діяльності тощо.

За причинами виникнення фінансові інновації поділяють на автономні та індуковані. [6] Автономні інновації мають дещо спонтанне походження, індуковані інновації можуть бути реакцією на зміну умов ринку або зовнішніх умов функціонування. Більшість фінансових інновацій є індукованими, оскільки вони створюються та поширюються як результат реакції ринків та інститутів на зміну регуляторних та економічних обмежень для фінансових послуг, та є способом подолання таких обмежень та зниження ризиків.

Індуковані фінансові інновації поділяють на захисні інновації, як відповідь на зміни регуляторних вимог; агресивні, що створюються спеціально для просування на ринок; інновації у відповідь на потреби клієнтів; протекціоністські для потреб власного інвестиційного менеджменту. [6, с. 300]

За цілями створення фінансові інновації можливо поділити на інновації для вдосконалення фінансових ринків, інновації для подолання проблем асиметричності інформації, інновації для мінімізації транзакційних та інших витрат, інновації для подолання недосконалого оподаткування та регулювання, інновації для зменшення ризиків в умовах глобалізації та зростаючої волатильності. [2, с. 61]

За ступенем новизни фінансові інновації поділяють на нові фінансові продукти (іпотека з плаваючою відсотковою ставкою, біржові пайові фонди), нові фінансові послуги (Internet-торгівля фінансовими інструментами і валютними індексами, Internet-банкінг), нові фінансові технології – електронний облік і обіг цінних паперів та об'єктів застав, комп'ютеризована рейтингова оцінка кредитоспроможності позичальників), нові форми організації фінансових структур (електронні банки, електронне страхування, біржові електронні системи). [7, с. 31]

До методів створення фінансових інновацій відносять модифікацію (зміна одного або кількох параметрів існуючих інструментів), комбінування (поєднання декількох фінансових продуктів у єдиний), декомпозиція (відокремлення певних параметрів інструменту один від одного), пакетний (створення синтетичних продуктів).

Таким чином, в умовах цифровізації економіки до основних видів фінансових інновацій відносяться продуктові, інституційні та процесні інновації у фінансовій сфері. Фінансові інновації доцільно класифікувати за причинами виникнення, цілями створення, ступенем новизни, методам створення. Узагальнена класифікація фінансових інновацій є теоретич-

ним підґрунтям для формування методичних рекомендацій щодо організації їх розробки та впровадження.

Використання фінансових інновацій в умовах цифровізації економіки привносить нові виклики та загрози усім учасникам процесу їх створення та впровадження. В фінансовій сфері підвищуються ризики втрати інформації через кібератаки, системні та програмні збої, виникають ризики зниження контролю за здійсненням фінансових послуг з використанням цифрових технологій та мережі Інтернет, виникають умови для проведення шахрайських фінансових операцій, що обумовлює необхідність підвищення інформаційної безпеки. Успішне використання фінансових інновацій клієнтами фінансових та банківських установ в цифровій економіці потребує підвищення фінансової грамотності населення насамперед з метою оволодіння навичками отримання фінансових послуг онлайн з використанням інтернет-банкінгу та інших інформаційних систем.

Список літератури

1. Н. М. Пантелєєва «Фінансові інновації в умовах цифровізації економіки: тенденції, виклики та загрози», *Приазовський економічний вісник*, № 3(03), с. 68 – 73, 2017. [Електронний ресурс]. Доступно: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2017/3_03_uk/17.pdf. Дата звернення: Лют.14, 2019.
2. М. А. Гапонюк, і Н. В. Дегтярьова Фінансові інновації на українському біржовому ринку, *Фінанси України*, № 2, с. 59 – 69, 2012.
3. Н. М. Пантелєєва «Ринок фінансових інновацій: основи формування та розвитку», *Вісник Університету банківської справи НБУ*, № 2, с. 82 – 86, 2011.
4. Л. Б. Колінець «Фінансові інновації як чинники трансформації світового фінансового порядку», *Економіка і суспільство*, вип. 15, с. 28 – 32, 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/5.pdf. Дата звернення: Лют.14, 2019.
5. Л. Федулова, і Н. Лебедєва Фінансові інновації в модернізації економічної системи, *Світ фінансів*, № 4, с. 7- 18, 2011. [Електронний ресурс] Доступно: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/download/562/570>. Дата звернення: Лют.14, 2019.
6. Ю. О. Смолянська Інноваційні інструменти фінансового ринку. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.3/299.pdf>. Дата звернення: Лют.14, 2019.
7. В. Шевченко Фінансові інновації та сучасні інструменти міжнародних фінансових ринків, *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, сер. Економіка*, вип. 133, с. 30 – 33, 2012. [Електронний ресурс] Доступно: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/133_9.pdf. Дата звернення: Лют.14, 2019.